

1978, 19. leden, Praha. - Dopis vládě ČSSR o stanovisku Charty 77 k projednávání stížnosti Mezinárodní konfederace svobodných odborů na porušování československého pracovního zákonodárství a úmluvy č. 111 o zákazu diskriminace v zaměstnání a povolání.

Mezinárodní organizace práce se od roku 1977 zabývá stížností, kterou u ní podala Mezinárodní konfederace svobodných odborů na porušování československého pracovního zákonodárství a úmluvy č. 111 o zákazu diskriminace v zaměstnání a povolání ze strany čs. úřadů a zaměstnavatelských organizací vůči některým československým občanům zastávajícím nekonformní politické a občanské postoje. Československé vládě bylo uloženo, aby v této věci podala MOP zprávu.²

Neznáme pochopitelně obsah Vaší zprávy. Víme však, že diskriminace československých občanů v této oblasti trvá. Proto Charta 77, hnutí československých občanů usilujících o plné uplatnění lidských a občanských práv ve své zemi, považuje za nutné sdělit Vám své stanovisko k této záležitosti, které může doložit potřebnými písemnými doklady, svědeckými výpověďmi dotčených osob i jiných osob, které mohou potvrdit údaje o diskriminační praxi čs. úřadů.

Mluvčí Charty 77 spolu s dalšími signatáři zaslali 30.5.1977 Federálnímu shromáždění Československé socialistické republiky dokumentaci, která podrobně, konkrétním rozbořem postupu organizací (zaměstnavatelů), čs. orgánů (prokuratury a soudů) i odborových organizací, prokázala nezákonné a protizákonné metody a postihy uplatněné [jak] vůči signatářům Charty 77, tak i vůči některým dalším občanům v pracovněprávní sféře.³

Od doby, kdy byl zpracován tento dokument, se nic nezměnilo. Mnoho dalších občanů bylo ze stejných důvodů propuštěno ze zaměstnání nebo bylo donuceno rozvázat pracovní poměr. Další byli přeřazeni na méně významná a hůře placená místa. Počet těch, kteří byli propuštěni ze zaměstnání (ať již formou okamžitého zrušení pracovního poměru podle § 53, nebo formou výpovědi podle některého výpovědního důvodu § 46 Zákoníku práce) jen za to, že podepsali Chartu 77 nebo s ní vyslovili souhlas či odmítli ji odsoudit, přesáhl číslo jednoho sta. Mnozí z nich nemohou sehnat žádné zaměstnání, a pokud ho sehnali, pak takové, které je hluboko pod úroveň jejich profesionální kvalifikace. Pracují jako nekvalifikované pracovní síly - často jako topiči, hlídači, metaři, závozníci, řidiči - nebo hledají k zajištění holé existence své i členů svých rodin různá příležitostná zaměstnání. Někteří jsou dokonce odkázáni na různé formy solidární pomoci apod. Řadu občanů takový útlak donutil k emigraci.

Ústava ČSSR v článku 28 zaručuje všem občanům svobodu projevu. Podle článku 19 *Mezinárodního paktu o občanských a lidských právech*, který je integrální součástí platného čs. právního řádu, má každý občan právo zastávat své názory bez překážky a má své právo na svobodu projevu. Podle článku 29 Ústavy ČSSR má občan právo obracet se ke státním orgánům s návrhy, podněty a stížnostmi. Článek 2 *Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech*, který je rovněž součástí platného čs. právního řádu, obsahuje závazek čs. státu a

jeho orgánů, že zaručí, aby tato práva vč. práva na práci byla uplatňována bez jakéhokoli rozlišování podle politického nebo jiného smýšlení.

Podle článku 3 písmeno c úmluvy č. 111 se ČSSR zavázala zrušit jakákoli zákonodárná ustanovení, upravit jakákoli administrativní opatření či praxi, která jsou neslučitelná s politikou zaměřenou k tomu, aby každému byla zajištěna stejná příležitost a stejné zacházení v otázkách zaměstnání a povolání s ohledem na to, aby byla odstraněna jakákoli diskriminace v této oblasti. Článek 21 Ústavy ČSSR stanoví, že všichni občané mají právo na práci. Právo na práci, jak vyplývá z těchto ustanovení samotných, zvláště však ve spojení s jinými ustanoveními Ústavy (o rovnosti občanů, o svobodě projevu apod.) mají všichni občané bez ohledu na své politické názory a postoje. Podle platné čs. právní normy nelze tedy uplatnění práva na práci vázat na žádné požadavky tzv. třídní nebo politické uvědomělosti, spojovat s požadavky určitých politických názorů a stanovisek pracovníka.

ČSSR se v roce 1975 na základě kritiky na půdě MOP rozhodla novelizovat příslušná ustanovení §§ 46 a 53 Zákoníku práce tak, aby byla v souladu s úmluvou č. 111. Podle zápisu č. 36 MOP

ze 60. zasedání v Ženevě učinili členové sekce, v níž se projednával výklad čl. 23. zástupce k této novelizaci, prohlášení, ve kterém se konstatuje: „Je důležité, aby tyto změny byly propagovány a skutečně uplatněny. Je třeba zdůraznit, že neshodu v politických rozhodnutích nebo politických názorech nelze považovat za vázanu na bezpečnost státu, nýbrž na věc vztahující se ke svobodě myšlení. Je důležité uplatňovat literu, ale také ducha zákonů.“

Charta 77 poukazuje na tato ustanovení proto, že v Československu zdaleka nejsou v plném rozsahu uplatňována. Ustanovení čl. 23. Ústavy, zákony a mezinárodní závazky republiky nerespektují ani československé soudy a orgány prokuratury.

Odporuje elementární logice, tvrdí-li se, že požadavek důsledně dodržovat platné československé právo ohrožuje bezpečnost čl. 23. státu. Z takové logiky však vychází stanovisko Generální prokuratury (obsažené mj. v citované dokumentaci) k Chartě 77. Toto stanovisko figuruje jako hlavní důkaz v pracovněprávních sporech signatářů Charty 77, kteří v roce 1977 žalovali u soudů na neplatnost okamžitého zrušení pracovního poměru nebo proti výpovědi pro podpis Prohlášení Charty 77.

Na základě tohoto stanoviska, ve kterém se mj. uvádělo, že Prohlášení Charty 77 „je objektivně způsobilé ohrožovat socialistické společenské a státní zřízení a je nerozhodné, že tento škodlivý následek nenastal“, soudy vedly řízení v uvedených případech tak, že nepřipouštěly žádné důkazy navrhované žalujícími občany, neposkytly jim zákonnou ochranu proti zaměstnavatelům a ve většině případů jen sankcionovaly porušování pracovních práv ze strany zaměstnavatelů.

Charta 77 a její stoupenci prokázali nezákonnost a protizákonnost postupu čl. 23. úřadů a zaměstnavatelských organizací proti signatářům Charty 77 a dalším občanům v pracovněprávní oblasti. Vedle již zmíněné dokumentace odkazujeme mj. na rozbor soudního rozhodování těchto sporů - „Nad pracovními spory signatářů Charty 77“, který vypracoval profesor Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze Zdeněk Jičínský (mimochodem konstatujeme, že byl v roce 1971 z politických důvodů propuštěn z místa podnikového právníka). Tento rozbor jsme v roce 1977 zaslali čl. 23. orgánům.⁴ Čl. 23. orgány nereagovaly ani na tento rozbor a tváří se, jako by v této oblasti bylo vše v pořádku, jako by důsledně zachovávaly ústavní zásadu právní rovnosti ve vztahu k právu na práci.

Charta 77 prokazuje stav v této oblasti rozбором konkrétních případů, čemuž se československé úřady vyhýbají. Je možné doložit, že přetrvávají projevy masové diskriminace v zaměstnání a povolání z let 1969 a následujících, které nebyly odstraněny ani poté, co byla novelizována ustanovení Zákoníku práce, na jejichž podkladě tato vlna diskriminací probíhala. A je rovněž možné prokázat další vlnu diskriminací v pracovněprávních vztazích v letech 1977 a 1978.

Vzhledem k této situaci, která znamená vážné porušení jednoho ze základních principů, který Mezinárodní organizace práce sleduje a který Československo jako členský stát se zavázalo respektovat, vzhledem k tomu, že je k dispozici bohatý dokumentační materiál prokazující porušování těchto principů, považujeme za nezbytné upozornit na nezbytnost důkladného prošetření skutečného stavu. Při tomto prošetření je důležité, aby vzhledem k rozporům ve stanoviscích byli

vedle studia písemných zpráv slyšení i ti, kteří jsou objektem politické diskriminace v zaměstnání a povolání. Proto v zájmu objektivního vyšetření situace považujeme za vhodné, aby MOP v souladu se svým statutem vyslala do ČSSR komisi, která by provedla potřebné šetření a podala MOP zprávu o svých zjištěních. Považovala-li by taková komise za účelné, poskytla by jí Charta 77 veškerou dokumentaci, kterou o případech porušování práv občanů v pracovně právní sféře shromáždila.

dr. Jiří Hájek, Marta Kubišová, dr. Ladislav Hejdránek mluvčí Charty 77

^ čsds, sb. Charta 77. - strojopis, průpis.

1 Podkladem pro stížnost byl dokument Charty 77 z 30. května 1977 (viz D16) a část tzv. Bílé knihy o Československu (White Paper on Czechoslovakia), vydaného Mezinárodním výborem pro podporu Charty 77 v Paříži. Stížnost zaslal náměstek generálního tajemníka Mezinárodní konfederace svobodných odborů John Vanderveken generálnímu řediteli Mezinárodní organizace práce Francisu Blanchardovi. Český překlad této

stížnosti je uložen jako příloha ke konečné zprávě federálního Ministerstva práce a sociálních věcí, předložené vládě ČSSR v září 1978. (NA, f. ÚV KSČ, 02/1 , sv. 64, a.j. 68/10, č. 3560/23, strojopis, fotokopie, 3 s.)

2 Podle usnesení předsednictva vlády ČSSR ze dne 28. září 1978 vypracovalo tuto zprávu federální Ministerstvo práce a sociální péče v součinnosti s Ministerstvem vnitra, Generální prokuraturou, Ministerstvem spravedlnosti, Ministerstvy školství ČSR a SSR a předsednictvem ÚRO. Vláda projednala tuto zprávu 26. ledna 1978 a předložila ji k projednání předsednictvu ÚV KSČ na schůzi 3. února 1978. Zpráva vyúsťuje v závěr, že v ČSSR nedošlo k situaci, která by opravňovala použití stížnostní procedury, naopak ujišťuje o tom, že práva pracujících jsou zajištěna na vysoké úrovni a že šetření prokázala naprostou neodůvodněnost stížnosti. (NA, f. ÚV KSČ, 02/1, sv. 64, a.j. 68/10, č. 3560/23, fotokopie, 2 s.)

³ *Srv. D16 (30. 5. 1977).*

⁴ *Stáť Z. Jičínského byla poprvé publikována v samizdatovém sborníku dokumentů Charta 77, 1977, příloha IX, s. 46-53.*

Plné znění: Diskriminace v zaměstnání a povolání trvá. In: *Informace o Chartě77*, roč. 1 (1978), č. 4, s. 20-22 • Diskriminace v zaměstnání. In: *Listy*, roč. 8 (1978), č. 3-4, s. 68-69.